

Raziyya - jedina žena na čelu Delhijskoga sultanata 1236. - 1240.

Majstorović, Matej

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:973319>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-08**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INDOLOGIJU I DALEKOISTOČNE STUDIJE
KATEDRA ZA INDOLOGIJU

MATEJ MAJSTOROVIĆ
Raziyya – jedina žena na čelu Delhijskoga sultanata
1236. – 1240.
Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Ivan Andrijanić, izv. prof.
U Zagrebu, lipanj, 2023.

Rad posvećujem svojoj mami Marini, mome sultanu.

Student: Matej Majstorović

Mentor: dr. sc. Ivan Andrijanić, izv. prof.

U Zagrebu, 1. lipnja 2023.

Izjava o neplagiranju

Ja, Matej Majstorović, kandidat za magistra indologije i dalekoistočnih studija, izjavljujem da je ovaj magistarski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio magistarskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno prepisan iz kojega necitiranog rada. Isto tako izjavljujem da nikoji dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

POTPIS

SADRŽAJ:

SAŽETAK:	2
1. UVOD	3
2. DELHIJSKI SULTANAT	5
2.1. NASTANAK DELHIJSKOGA SULTANATA.....	5
2.2. PRVI SULTANI.....	5
2.2.1. QUTB -UD -DIN AIBAK	5
2.2.2. ŠAMS-UD-DIN ILTUTMIŠ	6
2.2.3. RAKN-UD-DIN FIRUZ.....	7
3. RAZIYYA.....	7
3.1. RASKOL NAKON ILTUTMIŠOVE SMRTI	7
3.1.1. KRATKA VLADAVINA RUKN-UD-DIN FIRUZA	9
3.2. RAZIYYIN DOLAZAK NA TRON I VLADAVINA	11
3.2.1. KRATKA BIOGRAFIJA	11
3.2.2. DOLAZAK NA PRIJESTOLJE I VLADAVINA	12
3.3. RAZIYYA U ULOZI MUŠKOG VLADARA	16
3.3.1. POVIJEST ŽENSKIH VLADARICA TOGA DOBA	16
3.3.2. RAZIYYA KAO VLADARICA	17
3.3.3. RAZIYYINA DETRONIZACIJA I SMRT	20
3.3.4. TEORIJE O TRI GROBA	23
4. ZAKLJUČAK	29
5. LITERATURA.....	31
6. POPIS ILUSTRACIJA.....	34

SAŽETAK:

Rad se bavi prikazom kratke vladavine Raziyye, jedine žene koja je vladala Delhijskim sultanatom u razdoblju od 1236. do 1240. godine. Raziyya-ud-Dunya Wa-ud-din bila je kći sultana Šams-ud-dina Iltutmiša koji je vladao Delhijskim sultanatom od 1211. do 1236. Kada je sultan Iltutmiš umro, nakon borbe za preuzimanje vlasti sa svojim polubratom Rukn-ud-dinom Firuzom, Raziyya je uspjela pobijediti i tako postati jedinom ženom koja je vladala Delhijskim sultanatom. Raziyya se istaknula kao izvrsna vladarica i vojskovođa, no suočila se s otporom zbog svojeg spola. Unatoč raznim izazovima, Raziyya je uspjela održati svoju vlast dok nije ubijena u pobuni svog brata Bahrama Šaha. Raziyyino vrijeme na vlasti bilo je kratko, ali je ostala važan primjer žene u vodstvu i njezina se priča prenosi generacijama kroz usmenu predaju kao inspiracija mnogima.

Ključne riječi: Raziyya, Delhijski sultanat, žena na vlasti, borba za tron

ABSTRACT:

This thesis deals with the presentation of the short reign of Raziyya, the only woman who ruled the Delhi Sultanate in the period from 1236. to 1240. Raziyya-ud-Dunya Wa-ud-din was the daughter of Sultan Shams-ud-din Iltutmish who ruled the Delhi Sultanate from 1211 to 1236. When Sultan Iltutmish died, with a struggle for the throne with her half-brother Rukn-ud-din Firuz, Raziyya succeeded in taking the throne and thus became the only woman to rule the Delhi Sultanate. Raziyya distinguished herself as an excellent ruler and military leader but faced opposition because of her gender. Despite various challenges, Raziyya managed to maintain her rule until she was killed in a rebellion by her brother Bahram Shah. Raziyya's time at the helm was short, but she remains an important example of a woman in leadership and her story has been passed down through generations through oral tradition as an inspiration to many.

Keywords: Raziyya, Delhi Sultanate, woman in power, struggle for the throne

1. UVOD

Cilj je ovog rada prikazati kratku vladavinu Raziyye, jedine žene koja je bila na čelu Delhijskoga sultanata, kojeg je osnovao njen djed Qutb-ud-din Aibak. Pet je dinastija vladalo Delhijskim sultanatom više od tri stoljeća.

U prvom dijelu bit će obrađena povijest nastanka Delhijskoga sultanata i povijest prvih sultana iz robovske dinastije sve do dolaska Raziyye na vlast. U drugome će dijelu biti opisana Razziyina vladavina, a obrađen će biti i njezin status kao žene-vladarice od 1236. - 1240. godine.

Na Arapskom poluotoku u 7. stoljeću nastaje islam te se brzo širi dalje u unutrašnjost Azije i u Afriku. Islam se širio preko trgovine, misionarskim djelovanjem Sufija i najvažnije vojnim osvajanjima. Islam se nakon nastanka u 7. stoljeću brzo širio te je u istom tom stoljeću stigao i do Indije preko arapskih trgovaca. Od 11. stoljeća nadalje, islam se širi djelovanjem misionara iz derviških redova, Sufija. Arapski osvajači započinju napade na Indiju početkom 8. stoljeća; oni su imali namjeru osvajati teritorij i uspostaviti novi poredak na indijskome tlu te uspostaviti mjesto za nove muslimanske vladare i vojsku. Osvajanja su počela na zapadu Indije u regiji Punjaba i zapadne obale Indije. Između 711. i 725. godine arapski vojnici osvojili su područje Sindha, zapadnog Punjaba, te krajnje zapadne dijelove Rajasthana i Gujarata. Razdoblje od 8. do 11. stoljeća obilježili su na području današnjega Afganistana i srednje Azije intenzivni međusobni obračuni koji su trajali sve do konsolidacije vlasti Mahmuda iz Ghaznija u razdoblju od 1000. do 1025. g. Mahmudov otac, Sabuktigin, osvojio je Ghazni, u blizini današnjeg Kabula, u Afganistanu, gdje je Mahmud s 27 godina postao sultanom nakon očeve smrti 998. godine i utemeljio Ghaznavidsku dinastiju. Sproveo je mnoge pljačkaške napade na zapadne dijelove indijskoga potkontinenta i stekao veliko bogatstvo. To je bogatstvo nakon Mahmudove smrti privuklo pažnju turkijskih muslimana iz plemena Ghur, čiji su vojnici 1151. godine uništili i opljačkali Ghazni. Mahmudu od Ghaznija nije bila želja teritorijalna ekspanzija, već pljačkanje. Među najpoznatijim pljačkama jest pustošenje šivističkog hrama Somnatha na poluotoku Kathiawaru, kojeg je i uništio 1025. godine. Prema suvremenim i kasnijim, pomalo nepouzdanim, perzijskim izvorima 50.000 hinduista je izgubilo život, a Mahmud je sa sobom odnio oko 20 milijuna zlatnih dukata, otprilike 6.5 tona zlata. Mahmud je uspješno terorizirao sjeverozapad i zapad Indije punih 17 godina, čime je oslabio hinduističke vladarske loze i otvorio put uspostavi islamske države u Indiji.

Nakon Mahmudove smrti 1030. godine zbog malarije, vladavina Ghaznavidske dinastije lagano je slabjela, sve do dolaska Muhammada od Ghura. On je 1173. godine osvojio Ghazni, a potom je 1186. godine svrgnuo posljednjeg vladara Ghaznavidske dinastije u Lahoreu. Muhammadu od Ghura vizija vladavine bila je suprotna od Mahmuda od Ghaznija; njegov je cilj ponajprije bila teritorijalna ekspanzija, a manje pljačkanje. Godine 1191. nailazi na otpor konfederacije indijskih vladara te u Prvoj bitci kod Taraina gubi od hinduističkog vladara Prithviraja Chauhana koji se nalazio na čelu vojske. Poraz u toj bitci nije ga zaustavio te se već iduće 1192. godine vraća i u Drugoj bitci kod Taraina napada Prithviraja Chauhana i pobjeđuje. Tom si je pobjedom otvorio vrata Indije te je u sljedećih nekoliko godina osvojio gotovo cijeli njezin sjeverozapadni dio. Godine 1193. osvaja važna središta Kanauj i Varanasi porazivši moćnu dinastiju Gahadavala. Potom osvaja Gwalior, Ajmer i Anhilwaru i preuzima vlast na tom području. Na sjeverozapadu Indije ne uspijeva osvojiti Kašmir, a u središnjoj Aziji nailazi na probleme, gdje mu vojska biva pobijeđena. Muhammad je bio primoran vratiti se u Afganistan 1205. godine. Sljedeće godine 1206. ubijen je u Dhamiaku, u kojem je stao radi noćenja na putu u Ghazni. Muhammadovom smrću njegovo ogromno carstvo postaje metom okolnih vladara koji imaju želju vratiti osvojeni teritorij.

Većinu Muhammadovih bitki predvodi njegov robovski general Qutb-ud-din Aibak kojeg postavlja za guvernera Delhija. Qutb-ud-din Aibak nakon Muhammadove smrti proglašava neovisnost od Ghuridske dinastije i u tom trenutku dolazi do utemeljenja Delhijskoga sultanata.

2. DELHIJSKI SULTANAT

2.1. NASTANAK DELHIJSKOGA SULTANATA

Muhammadov vojskovođa Qutb-ud-din Aibak, kojeg je sam Muhammad postavio za guvernera Delhija, uspostavio je Delhijski sultanat 1206. godine. Qutb-ud-din Aibak objavljuje neovisnost od Ghuridske dinastije i uspostavlja sultanat u kojem je Aibak prvi vladar. Njegova se dinastija još naziva i robovskom dinastijom, jer potječu od ratničkih robova koji su u srednjoj Aziji bili otimani kao djeca i uvježbavani za rat. Vladavina Delhijskoga sultanata protezala se kroz više od tri stoljeća u pet dinastija, počevši s Robovskom dinastijom (1206. – 1290.). Nakon nje slijede dinastija Khalji (1290. – 1320.), dinastija Tughlaq (1320. – 1414.), dinastija Sayyid (1414. – 1451.) i naposljetku dinastija Lodi (1451. – 1526.).¹

Teritorij Delhijskoga sultanata sveobuhvatno kroz 320 godina vladavine protezalo se kroz dijelove današnje Indije, Pakistana i Bangladeša. Nakon uspostave Delhijskoga sultanata Qutb-ud-din Aibak je postupno jačao i osvajao ghuridski teritorij: tako si je kasnije osigurao status vladara cijelog tog područja. Uspostavom Delhijskoga sultanata započinje važno razdoblje islamske prevlasti u Indiji. (Nizami 1992:198).

2.2. PRVI SULTANI

2.2.1. QUTB -UD -DIN AIBAK

Qutb-ud-din Aibak, rođen 1150. godine u nekom srednjoazijskom turkijskom plemenu, bio je još kao dijete je odveden na robovsku tržnicu. U obitelji koja ga je kupila kao slugu naučio je streljaštvo i jahanje, a njegovu je vještinu kasnije primijetio sam sultan Muhammad od Ghura, na čiji je dvor poslije bio prodan. Zbog vojnih je vještina vrlo brzo napredovao i do višeg ranga, a kasnije kao vojni zapovjednik Muhammadove vojske bio je zadužen za postrojbe na području zapadne Indije (Nizami 1992:204). Nakon smrti Muhammada od Ghura, proglašuje neovisnost i ulazi u rat s još Muhammadovim vojskovođom Taj-ud-dinom Yildizom u Ghazniju. Pobjedom

¹ <https://www.britannica.com/place/Delhi-sultanate>

1206. prisvaja njegov teritorij te je priznat za vladara čime se uspostavlja carstvo Delhijskoga sultanata. Vladavina Qutb-ud-din Aibaka ne traje dugo, umire tragično u igri pola 1210. godine kada je njegov konj pao na njega (Doniger 2021: 250).

2.2.2. ŠAMS-UD-DIN ILTUTMIŠ

Nakon iznenadne smrti Qutb-ud-dina Aibaka na vlast dolazi Aram Šah, no njegova je vladavina trajala svega jednu godinu (1210. – 1211.). Ubija ga Aibakov zet i sluga Šams-ud-din Iltutmiš (Nizami 1992:208).

Nakon uspješnog napada na Delhi 1211. godine i svrgnuća Arama Šaha s vlasti, sljedeći sultan postaje Šams-ud-din Iltutmiš. Iz roblja ga je kupio Qutb-ud-din Aibak još za vrijeme vladavine Muhammada od Ghura, postavši sluga od sluge. Iltutmiš se kroz učenje iskazao jednako dobar kao i Aibak i brzo je napredovao u viši rang, što mu je koristilo kasnije nakon Aibakove smrti (Nizami 1992:210). Kroz godinu dana za vrijeme vladavine Aram Šaha manji dio teritorija bio je izgubljen, no Iltutmiš je sve uspješno povratio nakon što je preuzeo vlast. Oženio se za najmlađu Aibakovu kćerku, Turkan Khatun – Qutub Begum. Kasnije se oženio sa Šah Turkan, koja je kao druga žena sultana Iltutmiša, splotkama pomogla svom sinu Rakn-ud-dinu Firuzu da sjedne na prijestolje nakon sultanove smrti. U međuvremenu, tijekom prvih godina vladavine ulazi u loše odnose s Taj-ud-din Yildizom, koji se još uvijek smatra vladarom Ghuridskog carstva. Zbog bojazni da će ga Yildiz napasti i pokoriti Delhi, godine 1216. dolazi do sukoba kod Taraina i Iltutmiš pobjeđuje, a Yildiz bježi u izgnanstvo (Jackson 1999:30). Svojom pobjedom Iltutmiš ne dobiva ništa, jer u borbi za teritorij nailazi na druge moćne neprijatelje, kao što je Nasir-ud-din Qabacha, Yildizov vazal i guverner Multana, koji je držao kontrolu u Lahoreu i kojem su također dane dvije Aibakove kćeri za ženidbu. Iltutmiš nije prihvaćao neuspjeh i napada Lahore 1217. godine, gdje se Qabacha povlači. Iltutmiš svog sina Nasiruddina Muhammada postavlja za upravitelja Lahorea (Nizami 1992:215). Kasnije 1228. – 1229. Iltutmiš ponovno napada ostatak Qabachina teritorija i osvaja ga. Qabachine ga pristaše priznaju za njihova vladara (Jackson 1999:34). U sljedećim godinama Iltutmiš je proširio granice carstva porazivši vladare dinastije Khwarazmian. Tijekom okupacije Bamyana, u Afganistanu, godine 1236. Iltutmiš se naglo razbolijeva i zbog toga se vraća u Delhi gdje i umire iste godine. Iltutmišovom smrću dolazi do velike političke nestabilnosti i problema oko nasljedstva prijestolja (Nizami 1992:222).

2.2.3. RAKN-UD-DIN FIRUZ

Iako je Iltutmiš imao mnogo djece, uslijed borbe za vlast nakon njegove smrti, četiri mu je potomka ubijeno, a najstariji sin Nasiruddin Mahmud, guverner Bengala koji je bio i izravni nasljednik prijestolja, umro je pod nepoznatim okolnostima 1229. godine (Nizami 1992:230). Uz pomoć svoje majke Šah Turkan, druge žene sultana Iltutmiša, na tron sjeda njihov sin Rukn-ud-din Firuz, netom nakon što su uz pomoć pobunjenika dali ubiti dva Iltutmišova utjecajna sina Qutub-ud-dina Muhammada i Ghiyas-ud-dina Muhammada Šaha. Rukn-ud-din Firuz prvo je bio vladar Badauna i Lahorea, no kao sultan nije se iskazao, jer je svu kontrolu i upravljanje predao svojoj majci, kako bi on mogao uživati luksuzu i lagodnom životu. Zato je i njegova vladavina trajala svega sedam mjeseci, a njegova je polusestra Raziyya, Iltutmišova kći koju je imao s prvom ženom Turkan Khatun - Qutub Begum, podignula pobunu protiv njega i njegove majke. Nakon toga oboje, Rukn-ud-din Firuz i Šah Turkan bili su uhvaćeni i zatvoreni, a na prijestolje je uz pomoć ostalih pobunjenika došla Raziyya (Nizami 1992: 236).

3. RAZIYYA

3.1. RASKOL NAKON ILTUTMIŠOVE SMRTI

Svaki je politički entitet u Delhijskom sultanatu ovisio o Iltutmišu koji je pažljivo delegirao službe i održavao između njima nestabilnu ravnotežu. Time je osiguravao da neprijateljstvo jednih prema drugima ostane zatomljeno, potisnuto, ali ne i zaboravljeno. Iltutmišovom smrću poremetila se nestabilna ravnoteža moći što je prouzročilo velike sukobe među plemstvom. Nasljednici Iltutmiša bili su mladi i neiskusni u usporedbi s lokalnim vladarima *umarama*². Pokazali su se nesposobnima upravljati postojećim *umarama* niti su imali mogućnost da ih zamjene. Posljedično, unutar prvog desetljeća nakon Iltutmišove smrti 1236. godine, četiri Iltutmišove potomka su svrgnuta s trona i ubijena jedan za drugim. Svaki u svojoj kratkoj vladavini, potomci Iltutmiša nisu

² Umara od riječi amir, što znači *gospodar* ili *glavni zapovjednik*, došlo je iz arapskog korijena a-m-r, što znači *zapovjed*. Izvorno znači *zapovjednik*, ali se koristiti kao titula lokalnih vođa, guvernera ili vladara manjih vazalskih država. (<https://en.wikipedia.org/wiki/Emir>)

se uspjeli proširiti ni učiniti vidljivima u provincijama, stoga su provincijski moćnici stalno dizali pobune i proglašavali autonomiju. U Delhiju, sultani su bezuspješno pokušavali eliminirati nepoželjne *umare* i stvoriti vlastitu patrimonijalnu interesnu skupinu kao što je to bila tradicija njihovih prethodnika.

Nakon smrti Iltutmišove veliku je moć zadobio klan Šamsi. Kroničar Barani (1285. – 1358.)³ identificira klan sultanskih robova Šamsi kao *Chihilgani*, što znači 40 plemića (Jackson 1990:341). Etimologija pojma *Chihilgani*, ostaje kontroverzna, a nije jasno je li pojam doslovan ili simboličan (usp. Jackson 1990:341). Neporecivo je da su turkijski robovi bili među glavnim posrednicima moći u politici i vladavini nakon Iltutmiša. Oni su bili odgovorni za postavljanje na tron i detronizaciju sultana u desetljeću nakon Iltutmišove smrti. Barani tvrdi da je nasilna igra moći između te kohezivne grupe turkijskih robova i drugih slobodnih grupa rezultirala konačnim uništenjem onih manje povezanih grupa (Barani, Elliot, Dowson, Afif 2006:27). Iako su robovi nastojali zadržati svoje pozicije u toj igri moći, uvijek su na svojoj strani imali i slobodnu *umaru* (Jackson 1999:68). Plemstvo nije djelovalo kao monolitna skupina već su djelovali i jedni protiv drugih, zapravo ono što je učinilo unutarnju krizu u sultanatu tako dugotrajanom i opasnom bio je rascjep između samih Šamsija (Jackson 1999:69). Kroz predstojeće desetljeće nakon Iltutmišove smrti svjedočilo se o velikoj nestabilnosti i kaosu. Potomstvo Iltutmiša nije bilo u stanju centralizirati vlast oslanjajući se na autoritet sultanova prijestolja, što je dovelo do povećanog nasilja i anarhije.

Nestabilnost u nasljeđivanju trona započela je kada je Iltutmišov prvi i najstariji sin, također i prvi izravni nasljednik trona Nasiruddin Mahmud ubijen na bojnopolju u Lakhnawati 1229. godine (Ahmed 2016:74). Neočekivana smrt nasljednika označava početak sultanske tradicije u kojoj nijedan sljedeći nasljednik trona nije mirno došao na prijestolje. Iltutmiš je ostavio oporuku u korist svoje kćeri Raziyye koja je bila najstarija rođena sultanova kći (Ahmed 2016:74). Šah Turkan osujetivši oporuku, ubrzano postavlja na prijestolje svojega sina Rukn-ud-dina Firuza, najstarijeg preživjelog Iltutmišova sina, nakon što je sklopljena pogodba o podjeli vlasti između nje i turkijskih plemića koji su joj bili naklonjeni (Ahmed 2016:74). Šah Turkan bila je bivša ropkinja koja se brzo uzdigla na položaj glavne upraviteljice sultanskog harema. Juzjani⁴ ističe

³ Ziauddin Barani – povjesničar iz doba Delhijskoga sultanata, uz Juzjanija, Hasan Nizamija i Farištaha

⁴ Minhaj al-Siraj Juzjani (1193. – 1266.) – perzijski povjesničar iz doba Delhijskoga sultanata, koji je stigao u Delhi nakon što je Iltutmiš osvojio Uch, bio je glavni povjesničar u sultanatu i pisao je o dinastiji Ghurid i Robovskoj

ambivalentnost njezina karaktera cijeneći njezino pokroviteljstvo prema *ulamama*⁵, Sayyidima⁶, sufijima s jedne strane, dok s druge strane spominje njezinu osvetoljubivost prema drugim ženama Iltutmišovim i njegovoj djeci. Tri karakteristike koje Juzjani pripisuje Rukn-ud-din Firuzu su naklonost prema vanjskoj ljepoti, blagost i naklonost prema savršenstvu i liberalnosti (Ahmed 2016:75). Iako drugi povjesničari to odbacuju kao Juzjanijevu hiperboličnu rječitost, kasniji dokazi svjedoče da je Rukn-ud-din Firuz zaista uživao u svom bogatstvu koje je nakupio u poklonima svojih podanika. Koristio se očevim imenom kako bi potvrdio svoj legitimitet, kao što možemo vidjeti iz kovanica koje su iskovane u njegovo ime tijekom njegove kratke vladavine, gdje je uz svoje ime spominjao i očevo (Wright 1907:246)

3.1.1. KRATKA VLADAVINA RUKN-UD-DIN FIRUZA

Prije svog uspona na tron sultana, mladi je sultan imao osmogodišnje iskustvo u administrativnim poslovima. Godine 1227., dok je bio princ, dobio je ulogu *iqte*⁷ u provinciji Badaun, u kojoj je sam Iltutmiš bio guverner za vrijeme Aibakove vladavine, a Ain-ud Mulk Hussayn-i Ašari, prvotno osobni čuvar Iltutmiševa neprijatelja, Nasir -ud -din Qabache, postavljen je kao osobni čuvar mladoga princa. Nakon smrti Iltutmišova izravnog nasljednika Nasiruddin Mahmuda, neke grupacije unutar plemstva očekivale su da će najstariji preživjeli sin Rukn-ud-din Firuz postati sljedeći sultan (Ahmed 2016:75). Prema nekim izvorima Iltutmiš je bio razočaran Rukn-ud-dinom Firuzom zbog čega je dao prednost svojoj kćerki Raziyyi prije njega, budući da je ona bila imenovana upraviteljicom administrativnih poslova u Delhiju u njegovoj odsutnosti tijekom Iltutmišova vojnog pohoda da smiri pobunu u Gwalioru. Ipak neki izvori negiraju ovu pretpostavku o razočaranosti jer je nakon Iltutmišova vojnog pohoda u Gwalioru, teritorij Lahorea i njegove okolice, koji je bio posljednje sjedište Ghaznavidske dinastije dan na upravljanje Rukn-ud-dinu Firuzu (Ahmed 2016:75). Uz sve veću mongolsku prijetnju, malo je vjerojatno da bi Iltutmiš ove teritorije dodijelio sinu u čije sposobnosti nije imao povjerenja. Također i činjenica da

dinastiji. Za sobom je ostavio važno životno djelo *Tabaqat-i Nasiri* iz kojeg se može mnogo saznati o tom dobu u Indiji. (https://www.indianetzone.com/64/minhaj_alsiraj_juzjani.htm)

⁵ Ulama - muslimanski učenjaci kojima se priznaje znanje o islamskom svetom pravu i teologiji (<https://www.britannica.com/topic/ulama>)

⁶ Sayyid – arapska titula poštovanja, smatraju se potomcima Muhammada, a u Pakistanu i Indiji su jedna od četiri glavne skupine muslimana. (<https://www.britannica.com/topic/sayyid>)

⁷ Iqta - Islamska praksa sakupljanja poreza

je sultan Iltutmiš, kad se vratio iz svojeg vojnog pohoda u Sindhu i Binbanu 1235. godine, doveo Rukn -ud -din Firuza u glavni grad čime pokazuje da je Iltutmiš ipak imao neka očekivanja od svog najstarijeg živućeg sina (Ahmed 2016:76).

Rukn-ud-din Firuz postavljen je na prijestolje uz potporu provincijskih guvernera koji su podrijetlom bili robovi. Budući da nije bio sposoban voditi državne poslove, sultan se ubrzo prepustio užiticima i počeo na najekstravagantniji način trošiti bogatstvo sultanata. Zatim je *de facto* sultanija Šah Turkan preuzela kontrolu nad sultanatom (Jackson 1999:46). Iako su sultanija Šah Turkan i plemstvo pretpostavili da mogu kontrolirati druge, njihova zajednička nesposobnost vladanja dovela je do konflikata. Kako bi očistila sultansku palaču od potencijalnih kandidata za prijestolje, sultanija Šah Turkan dala je pogubiti mnoge konkubine iz harema, kao i jednog Iltutmiševa sina Qutub-ud-din Muhammada, kojeg je Juzjani opisao kao „mladost velikog obećanja“, koji je možda bio još jedan od izravnih unuka sultana Qutb-ud-din Aibaka kao što mu ime govori (Umair 2006:633). Rukn-ud-din Firuz bio je previše neiskusna da bi kontrolirao neposlušne patrimonijalne dužnosnike svoga oca i nije ih mogao zamijeniti sebi odanim dužnosnicima. Određene provincijske regije i *iqte* su se odvojile od Delhija. Na primjer Malik Saif -ud -Din Aybeg-i Uchh *muqta*⁸ iz Ucha, južni Punjab, Pakistan, proglasio je neovisnost. Drugi *muqta* Malik Hasan Qarlugh uspostavio je neovisno kraljevstvo nakon što je okupirao Ghazni, Karman i Binban. Zatim 1236. godine Malik Hasan pobijedio je Malik Saifa i proširio kraljevstvo do Ucha. Pobunu započinje i Malik Izz-ud-din Muhammad Salari koji je bio *muqta* iz provincije Badaun. Na drugoj strani *muqte* iz Multana, Hansija i Lahorea su se također pobunili. Među prinčevima, Ghiyas-ud-din Muhammad Šah, mlađi sin Iltutmiša, proglasio je neovisnost u Awadhu te preuzeo nadzor nad blagom Lakhnawata koje se bilo prenosilo u glavni grad čime je nanio veliku ekonomsku štetu Rukn-ud-din Firuzu (Umair 2006:634).

Posljedično tomu, mnogi sultanovi bliski suradnici, nakon što su primijetili što se sprema, prešli su na neprijateljsku stranu i napustili Rukn-ud-din Firuza, uključujući i njegova osobnog čuvara Junaydija, koji je pobjegao iz carskog grada Kelukheri u Kol. Kasnije se pridružio grupi snažnih pobunjenih guvernera smještenih na zapadu Delhija, među kojima su bili i *muqte* iz Hansija, Lahorea i Badauna. Sultan Rukn-ud-din Firuz poveo je svoju vojsku prema Ghuramu (perz. Kuhram), istočni Punjab, da bi se suprotstavio pobunjenicima, ali je situacija već izmaknula

⁸ Muqta – onaj koji sakuplja porez (iqtu).

kontroli. Tijekom odsutnosti sultana iz centra svoje moći, izbilo je neprijateljstvo između različitih skupina plemića i poprimilo oblik sukoba. Napetosti su se višestruko pogoršale i rezultirale masakrom Tadžikistanaca koji su počinili Turkijci (Jackson 1999:66-67) U međuvremenu, netrpeljivosti između sultanije Šah Turkan i princeze Raziyye pretvorile su se u otvoreni sukob. Rukn-ud-din Firuz morao se užurbano povući u glavni grad, ali za njega je bilo već prekasno. U odsutnosti sultana, njegova polusestra Raziyya uspjela je sklopiti savez s turkijskim amirima, kućnim robovima njezina oca Iltutmiša i sa skupnima pobunjenika u Delhiju, kako bi svrgnula sultana. Napali su kraljevsku palaču i uhvatili sultaniju Šah Turkan. Kada je Rukn-ud-din Firuz stigao do grada, već je izgubio bitku. Raziyya je tada poslala snage koje su se sastojale od turkijskih robova i amira da uhvate i zatvore sultana Firuza. Nakon toga je ubijen 1236. godine nakon sedam mjeseci vladanja. Odsutnost sultana iz centra moći rezultiralo je njegovim svrgnućem, što je još više pogoršalo nestabilnost politike koja se rasprostranila među plemstvom. Iako ga je okolnost da je bio najstarije živuće muško dijete Iltutmiša stavila na tron sultana, nije se mogao održati na njemu duže od sedam mjeseci (Ahmed 2016:77).

3.2. RAZIYYIN DOLAZAK NA TRON I VLADAVINA

3.2.1. KRATKA BIOGRAFIJA

Punog imena Raziyya-ud-Dunya Wa-ud-din rođena je 1205. godine u provinciji Badaun, Uttar Pradeš, kada je njen otac Šams-ud-din Iltutmiš tamo bio guverner. Majka joj je bila sultanija Turkan Khatun - Qutub Begum, prva i glavna žena Iltutmiša, koja je ujedno bila i kći osnivača i prvog sultana Delhijskoga sultanata Qutb-ud-dina Aibaka. On je dogovorio brak svoje kćeri s Iltutmišem jer je bio zadovoljan njegovom predanošću sultanatu i vojnim postignućima. To Raziyyu čini izravnom i možda jedinom unukom prvog sultana Aibaka. Četiri je godine uspješno vladala od 1236. – 1240. godine, a za sobom je ostavila i omanju kulturnu ostavštinu. Ubijena je 1240. godine kad se njezin polubrat Muizz-ud-din Bahram Šah pobunio i svrgnuo ju s vlasti (Haeri 2020:107).

3.2.2. DOLAZAK NA PRIJESTOLJE I VLADAVINA

Dolazak Raziyye na vlast bio je rezultat slučajnih okolnosti i pobjede jedne frakcije *umara* nad drugom. Također sami trenutak pobune protiv sultana Rukn-ud-dina Firuza išao je u prilog Raziyyi kada su pobunjeni guverneri iz zapadnih provincija marširali prema Delhiju pod vodstvom *muqte* od Multana i starijih robova iz klana Šamsi (Jackson 1999:181). Kako bi se suprotstavili ovoj prijetnji, druga grupa plemića, također predvođena utjecajnim Šamsijima Malik Izz-ud-dinom Balbanom i Malikom Ikhtiyar-ud-dininom Yuzbegom žurno su uhvatili i zatvorili Rukn-ud-dina Firuza i postavili na vlast njegovu polusestru Raziyyu. Kao sultan, Raziyya je bila bolji izbor od svog prethodnika. K. A. Nizami vjeruje da je Sassanidski kulturni utjecaj doveo do imenovanja ženskog sultana (Ahmed 2016:77 prema Juzjanijevu djelu *Tabaqat-i Nasiri*). Sunil Kumar ističe da je postavljanje žene na prijestolje bila praksa dinastije Qara-Khitai,⁹ ali u vrijeme postavljanja Raziyye na tron bile su zabilježene samo dvije ili tri vladarice dinastije Qara – Khitai. Moguće je da je *umara*, donositelj odluka, smatrao potencijalno dobrim vladati po nalogu mlade žene pod velom, čak su i u Qara-Khitaskoj dinastiji žene vladale kao regenti muškom nasljedniku. Međutim, Juzjani ističe da kad muškost ne bi bila nužna norma za sultana, Raziyya bi zapravo ispunjavala sve ostale kvalitete učinkovitog vladara (Kumar 2007:43).

Raziyya je imala značajan utjecaj čak i u vrijeme vladavine svojega oca Šams-ud-dina Iltutmiša. Njena majka, sultanija Turkan Khatun, bila je glavna poglavarica sultanovih žena u haremu. Raziyya je ostavila dojam na delhijsko stanovništvo još dok je uspješno služila kao zamjenica sultana Iltutmiša dok je on vodio vojsku da smiri pobunu u Gwalioru. Nakon što se vratio iz pohoda na Gwalior, sultan je naredio Taj-ud-Mulku Muhammadu, tajniku koji je služio sultanu, da napiše dekret kojim će njegova kći postati njegovim nasljednikom kada on umre (Kumar 2007:187). Na prigovor dvorjana da bi takva odluka prkosila islamskom zakonu, sultan je odgovorio da je Raziyya kompetentnija od svih njegovih sinova. Naravno, vjerodostojnost Iltutmišove oporuke u korist Raziyye mogla bi se dovesti u pitanje, budući da je mogla biti napisana posthumno uz pomoć sultanovih turkijskih časnika u nadi da će to *de facto* njima omogućiti veću moć i ovlasti nad sultanatom. Raziyya je uspjevala ugušiti manje početne pobune, te je uspješno imenovala jedne i smijenila druge *umare*. Ona je učinkovito zapovijedala vojskom i uspjela je

⁹ Dinastija Qara-Khitai (ili zapadna dinastija Liao) iz središnje Azije poznata je po vladavini dviju carica, Xiao Tabuyan, udovice cara Yelu Dašija koja je preuzela prijestolje nakon smrti cara. Druga je bila Yelu Pusuwan, kći carice i cara, koja je preuzela prijestolje nakon smrti svoga brata Yelu Yilliea (Biran 2020: 6-9).

smiriti sultanat čak i do dalekih graničnih područja (Jackson 1999:47). Neposredno nakon što je preuzela vlast, Raziyya se morala suočiti s pobunom guvernera zapadnih provincija, među kojima su bili i neki istaknuti časnici koji su se pobunili protiv Rukn-ud-dina Firuza, držeći Delhi pod opsadom. Raziyyi su pomagali namjesnici s istočnih granica sultanata, uključujući i Malik Nusrat-ud-dina Taisija, *muqte* iz Awadha, kojeg je imenovala Raziyya nakon pobune njezina brata Ghiyas-ud-dina Muhammada Šaha (Umair 2006:633). Toghrili Toghan Khan je po Raziyyinom stupanju na tron poslao izaslanike u glavni grad, kako bi svjedočili o njegovu poštovanju i podršci, a Raziyya mu je u to ime dodijelila kraljevsko ruho i veliku počast (Kumar 2007:160). Opsada Delhija koju su držali neprijateljski guverneri znatno se produžila. Raziyya je došla na pobunjenički teritorij na kojem su turkijski *amiri* i namjesnici imali nekoliko okršaja i uspješno ugušila pobunu. Raziyya se uspjela probiti kroz neprijateljsku liniju, sklopiti privremeni savez s nekim od pobunjenika i eliminirati druge. Pobuna je konačno ugušena kad su Malik Salari i Malik Kabir Khan promijenili stranu u znak podrške Raziyyinu taboru. Ubijeni su Saif-ud-din Kuji, Fakhr-ud-din i Malik Jani koji su bili najagresivniji pobunjenici. Nizam-ud Mulk Junaydi, još jedan od pobunjenika povukao se u brda Sirmur, gdje je kasnije i umro, a glava Malika Janija donesena je u glavni grad u znak pobjede (Umair 2006:641).

Za vrijeme Raziyyine vladavine dolazi do jačanja utjecaja iranskoga šijitskog klana Qaramathian u područjima oko Delhija, u Gujaratu, Sindhuu i na obalama rijeka Yamune i Gange. Nur Turk bio je vođa grupe i propovijedao je protiv *ulama*, a imao sljedbenike i u Delhiju. Njegovi su sljedbenici u Delhiju napali vjernike u jednoj džamiji u Delhiju i masakrirali veliki broj ljudi dok su klanjali *namaz*. Nizam-ud-din¹⁰ pokušao je dati drugačiju sliku o Nurk Turku kao o pobožnome čovjeku koji posjeduje veliku duhovnu karizmu i koji je vidio *ulame* kao pokvarene i nečiste. Bez obzira na to, tenzije između Raziyye i njega također se spominju u Nizamovu izvješću, budući da je Nurk Turk odbio prihvatiti zlato koje mu je Raziyya poslala na poklon. Time je izvještaj ovoga sufije izvrstan primjer različitih prikazivanja događaja iz različitih perspektiva, budući da je Nurk Turk bio Raziyyin neprijatelj i označen kao otpadnik, dok ga sufijski izvještaji prikazuju kao pobožnog čovjeka. Ipak, viđenja jednih i drugih su dosljedna u jednoj činjenici, prikazu njegova prijezira prema *ulama*. Raziyya je sebi u korist promaknula u više činove mnogo mladih patrimonijalnih časnika iz zajednice Šamsi od kojih su neki u sljedeća dva desetljeća postali

¹⁰ Muhammad Nizam-ud-din Auliya (1238. – 1325.) bio je indijski sunitski muslimanski učenjak, sufijski svetac iz reda Chišti te jedan od najpoznatijih sufija s Indijskog potkontinenta. Živio je za vrijeme Delhijskoga sultanata i pisao o događajima tog vremena. (<https://www.middleeasteye.net/fr/node/57111>)

kraljevi. Neke od njenih važnijih promaknuća i imenovanja uključuju promaknuće Muhazzaba, koji je ranije bio zamjenik vezira Nizama Mulka. Malik Saif-ud-din Bihaq, kasnije Qutlugh Khan, dobio je vodstvo nad vojskom, a Malik Kabir-ud-din Ayaz dobio je poziciju *iqte* u Lahoreu. Nakon nekog vremena od Raziyye je i Malik Muayyid-ud-din Hindu Khan dobio poziciju *iqte* u Uchu (Umair 2006:641) Nakon smrti Saif-ud-dina Bihaqa zaduženje za vojsku dobiva Malik Qutb-ud-din Hussyn Ghuri (Kumar 2007:255). U tom trenutku brojnih promaknuća, Juzjani je pisao o vrlo kratkom miru koji je trajao i državnom nalogu o vlasništvu teritorija od Punjaba do Bengala. Godine 1239. *muqta* iz Lahorea Malik Izz-ud-din Kabir, s kojim je ranije Raziyya sklopila savez tijekom pobune protiv Rukn-ud-dina Firuza, ponovno se pobunio, ali joj se na kraju pokorio kada mu je Raziyya zaprijetila vojskom. Zbog te pobune Raziyya mu je oduzela počasnu titulu *muqte* i predala je, prije povratka u glavni grad Delhi, svom slugi Ikhtiyar-ud-dinu Qaraqašu Khanu Ayteginu (Jackson 1999:88).

Okolnosti su se brzo okrenule protiv Raziyye kada je počela pokazivati manjak političke samouvjerenosti, što za osobu na tako visoku položaju može biti kobno. Raziyya je počela stvarati vlastitu bazu moći tako što je stvarala nove provincije i na njihovo čelo postavljala osobe od povjerenja, otuđujući tako turkijske pobunjenike koji su u nekada bili u savezu s njom. Osobito je važan slučaj Qaraqaša Khana Aytgina, kojem je bila predala grad Lahore u poziciji *muqte* (Jackson 1999:67). Brz uspon Raziyye na vlast postao je u međuvremenu razočarenje za *umare* koji su ranije podržali njezin dolazak na vlast, budući da je ona, suprotno očekivanjima *umara*, sakrivala svoju ženstvenost te se ponašala poput muškarca i zapovijedala vojskom. Upravo je to dijeljenje titula i stvaranja vlastite baze moći dovelo do njezina konačnog pada. Turkijski su vođe bili dovoljno svjesni da će biti smijenjeni i pokušali su joj se suprotstaviti, kao kad su ubili Raziyyina suradnika Malika Yaquta odmah nakon što je Raziyya napustila glavni grad kako bi pokušala smiriti pobunu u Tabarhindu (danas Bhatinda u Punjabu) pod vodstvom Ikhtiya-ud-dina Altuniye. Opisi u povijesnim izvorima o njezinoj iznenadnoj nepopularnosti vrlo su jasno iskazani i upućuju na to da je Raziyya u vrlo kratkom razdoblju od tri godine vladanja brzo postala nepopularna među urbanijim društvenim slojem, koji je prethodno bio podržao njen dolazak na vlast. Osobito je pala u nemilost kad je počela nositi mušku odjeću, jahati slona u javnosti te prestala nositi burku, to jest kada je prestala slijediti kodeks oblačenja za žene (Gabbay 2011:48).

Raziyyin pad imao je izuzetnu sličnost s padom njezina prethodnika Rukn-ud-dina Firuza, budući da je do njegova pada došlo jednako kao i kod Raziyye, tj. lošom suradnjom s *umarama* i

turkijskim vođama. Na prijelazu iz 1239. godine na 1240. vođa pobune u Tabarhindu Ikhtiya-ud-din Altuniya ponovno podiže pobunu i Raziyya osobno kreću u protunapad da slomi pobunjenike. Ona je međutim u toj bitci poražena i zatvorena, a u međuvremenu turkijski su vođe podigli pobunu u glavnom gradu Delhiju i, kao što je ranije spomenuto, ubili Malika Yaquta. Turkijski vođe na tron su postavili Raziyyina polubrata dok je ona još bila živa u zatvoru. Kako bi se izvukla iz zatvora, Raziyya je netom kasnije sklopila bračni dogovor sa svojim neprijateljem i pobunjenikom Ikhtiya-ud-dinom Altuniyom iz Tabarhinda. Pobunjenik Altuniya, nakon što je sklopio brak s Raziyyom, napredovao je prema Delhiju, a pridružili su mu se Malik Izz-ud-din Salari i Malik Qaraqaş, moćni guverneri Multana i Ucha, koje je postavila Raziyya tokom svoje vladavine (Kumar 2007:261). Raziyya i njezin suprug Altuniya uspješno su sklopili savez s okolnim lokalnim vladarima kako bi napali Delhi i vratili Raziyyu na vlast. Da je Raziyya tada uspjela u svojem naumu vraćanja na prijestolje i ponovnoga uspostavljanja svoje vladavine, došlo bi do presedana koji je mogao povećati mogućnost veće rodne raznolikosti u vladarskome sloju Delhijskoga sultanata.

U samome središtu vlasti, glavnom gradu Delhiju, *umare* su smatrali da Raziyya više nema šanse za povratak na vlast te su na vlast postavili njezina brata Muizz-ud-dina Bahrama Šaha. Godine 1240. on je izašao iz Delhija kako bi ugušio Raziyyinu pobunu i spriječio je u pokušaju preuzimanja vlasti. Raziyya i Ikhtiyar-ud-din Altuniya bili su poraženi kada su stigli do Kaithala, na Kurukšetri, sjeverno od Delhija, a potom su ih ubili lokalni mještani. Time je Raziyyina vladavina završila 1240. godine, nakon tri godine i šest mjeseci. Nakon pada Raziyyina, nitko od potomaka Šams-ud-dina Iltutmiša nije mogao uspostaviti dominaciju i upravljati *umarama*, a borba za moć između samih *umara* postala je još destruktivnija. (Ahmed 2016:81).

3.3. RAZIYYA U ULOZI MUŠKOG VLADARA

3.3.1. POVIJEST ŽENSKIH VLADARICA TOGA DOBA

Prema Habibullahu (1940:750) islamska politička teorija nema toliko jasno određena pravila o podobnosti žena da vladaju na tronu, za razliku od muškaraca za koje se podrazumijeva da su podobni za vladanje. Također jedna od pravnih zapreka ženama da budu vladarice jest njezin inferiorni status kao svjedok u pravnim radnjama, kao i zakonska odredba koja brani ženi da vodi molitvu, što je i jedna od važnijih dužnosti sultana (Habibullah 1940:751). Od 10. stoljeća nadalje, odnosno od početka turkijske prevlasti u islamskome svijetu, niti jedno pravno načelo nije branilo ženama da budu vladari. Habibullah ističe (1940:751-752) da ideja žene-vladarice u 13. i 14. stoljeću više nije toliko oprečna islamskom zakonu isto kao što nisu bili nepodobni brojni turkijski sultani koji su bili robovi ili poput Qizil Arslana, iz dinastije Seljuq, koji je bio osoba s invaliditetom. S obzirom na to, čini se da se turkijske tradicije nisu protivile ideji da žena može biti vladaricom. Tijekom 12. stoljeća bilo je i drugih ženskih vladarica, prije i nakon što su prešle na Islam. Poznato je da su žene vladale i upravljale kneževinama, time što su ih osnovale ili stekle, kao što na primjer imamo vladarice iz tradicije Khitai, u središnjoj Aziji, zatim udovicu vladara Gur Khana i njihovu kćer Koykun Khatun. U zapadnoj Mezopotamiji imamo primjer vladarice Safie Khatun, udovice princa i nasljednika, koja je vladala samostalno teritorijem cijele države do svoje smrti 1242. godine (Habibullah 1940:752). Također je bila i poznata uloga kraljica-regentica, gdje za primjer imamo Ala-ud-dina Muhammada od Khwarizma koji je u nekoliko navrata svoju majku Turkan Khatun postavio za upraviteljicu administracije carstva, dok je bio u odsustvu zbog vojnih pohoda. Nakon smrti sina Ghenghis Khana, Mongolskim carstvom upravljala je četiri godine njegova udovica Turakinah Khatun sve do dolaska idućeg vladara Koyuk Khana. Za vrijeme vladavine Mahmuda od Ghaznija u provinciji Buwide, njegova je majka nekoliko godina vladala provincijom (Habibullah 1940:753).

S druge strane imamo iransku kulturu, gdje u perzijskoj povijesti i legendama nije bila neobična pojava da kći zamjeni oca na tronu. Izvori koji govore o dinastiji Median nam upravo o tome govore gdje za primjer imamo kraljicu Khumai, kćer Bahnuna, koja je naslijedila svoga oca i abdicirala nakon trinaestogodišnje vladavine. Međutim na povijesnim temeljima počivaju i izvještaji o Puratidulthti i Arjumand Dukhti, kćerima Khusrau Perviza iz dinastije Sasanida, koje

su se početkom 7. stoljeća jedna za drugom uspele na prijestolje i uspješno vladale, a njihova vladavina je završila njihovom smrću (Habibullah 1940:753).

3.3.2. RAZIYYA KAO VLADARICA

Uzorom na iransku kulturu, i Turkijci su brzo prihvatili i asimilirali perzijsku političku tradiciju, prema kojoj u vladaru prebiva Božanstvo. Budući da nitko osim osoba kraljevskoga podrijetla nije imao pravo dobivati i uzimati kraljevske titule i vjerovanjem da se isto to božanstvo moglo prenositi samo izravnim potomcima kraljevske krvi, nije bilo teško prihvatiti mogućnost da kći također naslijedi svoga oca na prijestolju (Habibullah 1940:753-754). Stoga nije bila velika inovacija ili odmak od Iltutmišovih političkih ideja, kada je suočen s izborom za nasljednika izabrao svoju kćer Raziyyu, nakon prerane smrti najstarijega sina Nasiruddina Mahmuda 1229. godine. Raziyya je u tom trenutku bila najstarija od njegove preživjele djece i bila je opisana kao neobično mudra i darovita za politiku. Kako bi ju iskušao prije odluke o nasljeđivanju, postavio ju je da vodi administraciju za vrijeme njegova odsustva dok je gušio pobunu u Gwalioru. Odmah po povratku iz Gwaliora Iltutmiš je objavio svoj izbor i naredio da se prema tome napiše i proglas, što upućuje da je Raziyya izuzetno dobro izvršavala svoje dužnosti, te je tomu u čast iskovan i srebrni novčić, svojevrsni medaljon, s imenom sultanije Raziyye i njezina oca sultana Iltutmišom (Habibullah 1940:754).

Prema Habibullahu (1940:755) od te su ga odluke odvrćali jer su smatrali da to neće dobro proći. Iltutmiš je potpuno otklonio prigovore uvjeravanjem i vlastitim zapažanjem da nakon njegove smrti nitko neće biti dostojniji nasljednik prijestolja od Raziyye. Neki pravници iz Delhija nisu zamjerali Iltutmišu na odluci da imenuje ženu za vladaricu, što se vidi iz govora Minhaja, uglednoga pravnika i Iltutmišova suvremenika, koji je rekao da je važno zapamtiti da Iltutmiš nije morao pokazivati pretjeranu naklonost prema Raziyyi, kao što je pokazivao prema Balbanu i Mahmudu, koji su bili muški nasljednici, jer se Raziyya konstantno iskazivala kroz svoju odvažnost. Mogućnost jest da je žalio što Raziyya sa svim svojim kvalitetama koje odgovaraju izgledu jednog vladara, nije rođena kao muškarac, ali to spada u već stereotipno izražavanje stava muškog roda prema ženama koje su uvijek za njih bile kao osobe slabog intelekta i potpuno nepouzdana.

Prema kronikama navodi se da je u vrijeme Raziyyine vlasti zavladao mir i spokoj posvuda i kraljevstvo je napredovalo. O detaljima Raziyyine vladavine nema mnogo podataka pa joj ne možemo pripisati nekakva izvanredna i politička postignuća. Međutim, postoje dokazi koji upućuju na to da nije pokušala osvojiti područja koja je njen otac želio staviti pod kontrolu, ali u tom nije uspio za vrijeme svoje vladavine. Radi se o bivšim područjima Sultanata koja su prije Iltutmiša osvojili „Hindusi”¹¹, a koje je Iltutmiš pokušavao vratiti za vrijeme svoje vladavine. To je također doprinijelo nezadovoljstvu u Sultanatu (Habibullah 1940:761).

Ipak, nekoliko događaja ipak postoji koji su zabilježeni i koji jasno prikazuju snagu njezine vladavine i njezinu beskompromisnu odlučnost da potvrdi kraljevsku vlast. To se može vidjeti u zapisu o nemilosrdnoj potjeri za pobunjeničkim guvernerom Lahorea, Malikom Kabirom Khanom, koji je bježeći prema granici od kraljevske vojske, koju je osobno vodila Raziyya, naišao na vojsku Mongola i time je bio prisiljen okrenuti se i pokoriti Raziyyi. Njezinu odlučnost potvrđuje i odluka da ne uđe u savezništvo protiv Mongola s Hasanom Qarlughom, koji joj je poslao svoga sina na pregovore; to je bila politički mudra odluka zbog koje je ostala u prijateljskim odnosima s Mongolima i tako očuvala mir od Mongolskih napada (Habibullah 1940:762-764). Nisu zabilježeni mnogi drugi događaji političkog značaja, osim da je odbacila žensku odjeću i pojavljivala se na slonu u javnosti, nakon čega je uslijedila Ikhuniahina pobuna. Postoje i indikacije koju prikazuju da je među turkijskim Malicima bio pokrenut plan da se suprotstave Raziyyinu planu da jednom zauvijek slomi njihovu političku moć i vrati ih na pravo mjesto u državi (Habibullah 1940:764).

Raziyyino kovanje novca također je odavalo taj osjećaj muškosti ili težnju da stekne takvo viđenje kod drugih. Kao i spomenuto, neki od njezinih novčića nosili su imena i nje i njezina oca Iltutmiša, na kojem je Iltutmiš proglašen najvećim sultanom, a Raziyya velikim sultanom uz identifikaciju kao sultanova kći, dok su novčići kovani kasnije imali samo ime Raziyye (Wright 1936:40). Na novcu se pojavljuje s titulom vođe i kralja, iako danas njenu titulu stavljaju u žensku formu kao sultanija, kraljica i vladarica. Stoljećima kasnije, jedan povjesničar iz mogulske ere, prepričavajući sultanu priču o Iltutmišovu imenovanju Raziyye svojom nasljednicom, rekao je da je Iltutmiš govorio da iako je Raziyya naizgled žena, po svojim je mentalnim osobinama muškarac, i bolja od svih njegovih sinova (Gabbay 2011:53). Raziyyina tendencija da se identificira kao muškarac imala je veliku korist u shvaćanju koncepcija roda u srednjovjekovnoj perso-islamskoj

¹¹ Prema Woodacre (2018: 58) pojam *Hindusi*, u srednjovjekovnoj historiografiji sultanata, odnosi se na lokalno stanovništvo koje je slijedilo druge religije od islamske religije nove političke elite, čije je samodefiniranje i koherentnost izvedeno iz autoriteta Islama.

kulturi, kao i u zapadnim srednjovjekovnim društvima gdje postoje stereotipna rodna obilježja kategorije „muško“ i „žensko“ u kojima je većina pozitivnih karakteristika pripisana muškarcima, a ženama većina negativnih karakteristika.

„Sve su žene u zamci Sotone, sve one rade Sotonin posao. Povjerenje se ne treba polagati ženama; ne treba se oslanjati na Sotonu. Od žene se ni u jednom trenutku ne može očekivati vjernost. Vjernost je muška osobina, očekujte to samo od muškarca. U javnosti žene izgledaju bolje od cvjetnog vrta, ali u privatnosti gore su od ognja. Kada se probude strasti kod pobožne žene, ona bi pristala na intimnost čak i sa psom. Ako muškarac ima povjerenja u ženu, ona mu se smije kao govedu. Žena je znak opasnosti gdje god da se nalazila, s obzirom da je sotonske naravi. Nije plodonosno da žena nosi krunu i sjedne na prijestolje kraljeva; ova uloga je isključivo namijenjena muškarcu s iskustvom. Žena se ne može dobro izjasniti kao vladar, jer joj u suštini nedostaje intelekta za to. Za ženu je bolje da svoje vrijeme zaokupi vretenom, jer bi je postizanje tako visoka položaja opilo. (Gabbay 2011:59 prema Esamiju)¹²

Raziyyi su nošenje muške odjeće i prihvaćanje drugih muških obilježja možda pomogli da dođe na vlast. Prema Jacksonu (1999:47), turkijski su plemići, koji su željom njezina oca Iltutmiša doveli Razyju na vlast, vjerojatno željeli njome manipulirati. Međutim, Raziyya im je iskazala naklonost i nije pokazivala znakove slabosti, zapravo je poduzela mnoge korake kako bi potvrdila svoju autonomiju i smanjila njihov utjecaj. Takve su se demonstracije njene autonomije pokazale preopasnim za Turkiye, što ih je i navelo da je maknu s vlasti i postave za vladara njezina brata Bahrama Šaha za koga su mislili da bi mogao biti pokorniji. Usprkos tome, Raziyyu zbog nemorala i kršenja rodno utemeljenih običaja nije bio dostatan razlog njihovoj odluci da je maknu s trona, jer koliko god da je njezino ponašanje bilo skandalozno za *umare* iz Delhija, na njihovu vojsku bi imalo manji utjecaj, jer su se naviknuli na žene na moćnim pozicijama (Jackson 1998:189).

Vjeruje se da je Raziyya odbila da ju se oslovljava sa „sultanija, kraljica“ prema njezinu spolu, jer su te riječi označavale sultanovu ženu ili ljubavnicu te da je tražila titulu „sultan“, budući

¹² Original: „All women are in the snare of the devil; in privacy, all of them do Satan’s work. Confidence should not be placed in women; devils should not be relied upon. At no time can faithfulness be expected of women. Faithfulness is masculine; expect it only from men. In public women look better than a flower garden, but in privacy they are worse than a fireplace. When the passions of a pious woman are inflamed, she concedes to an intimacy even with a dog. If a man places confidence in a woman, she makes him a laughing stock. A woman is a sign of danger wherever she [may] be, since she is of devilish disposition. To wear the crown and fill the throne of kings does not benefit a woman; this is the role exclusively meant for the experienced type of man. A woman cannot acquit herself well as a ruler, for she is essentially deficient in intellect. It is better for a woman to occupy herself with the charkha (spindle) since attainment of high position on her part would make her intoxicated.“ (Gabbay 2011: 59 prema Esāmi, *Fotuh al-Salātin* (Persian), ed. A. S. Usha Madras, 1948; English tr. Husain A. M., 2 vols., London, 1977.)

da je ona sama bila vladarica. Ipak je Raziyya odgojena kao hrabra, mlada djevojka, u svojoj mladosti je uvježbavala vojne vještine i profesionalno ratovanje zajedno sa svojom braćom i drugom djecom iz staleža ratničkoga plemstva. Dobro je poznavala i državnu upravu, zbog čega je i dobila poziciju upraviteljice nakon što je njen otac Iltutmiš otišao u Gwalior. Također se navodi da je u mladosti Raziyya vodila vrlo malo interakcije sa ženama u haremu, tako da se nikada nije obučavala u uobičajenim normama ponašanja žena tadašnjeg muslimanskog društva. Čak i za vrijeme vladavine svoga oca sultana Iltutmiša, Raziyya je aktivno pomagala svomu ocu u državnim poslovima.¹³

Zaključak Gabbay jest da Raziyyina identifikacija kao muškarac u cilju postizanja i održavanja moći postavlja pitanje predstavlja li njen relativni uspjeh, utemeljen na potiskivanju njezine ženstvenosti, uistinu osnaživanje žena. Ako se žena pridržava patrijarhalnih modela kako bi uspjela u svojem naumu, narušava li to rodnu hijerarhiju ili ju potvrđuje? Gabbay prema Hotchkiss (1996:9) kaže da odgovori na ova pitanja o ženskim transvestitima u srednjem vijeku, zbog društvenih implikacija rodne inverzije, često ostaju dvosmisleni. Doduše, Gabbay vjeruje da Raziyyin primjer unatoč dvosmislenosti prema Hotchkissu, simbolizira korak naprijed za žene. Prema Gabbay (2011:61) u srednjovjekovnim je islamskim društvima postojala određena fleksibilnost prema ženskoj samostalnosti, to jest autonomnom vladanju, posebno za sultanove kćeri koje su se identificirale kao muškarci. Raziyyino vladanje otkriva da su konvencije rodnoga identiteta u tim društvima bile daleko manje stabilne nego što se često misli, te da se rod mogao konstruirati drugačijim sredstvima negoli je to bio samo nečiji spol. Takva konstrukcijska snaga upravo ukazuje i priznaje neku „ženstvenost“ i snagu u kategoriji „muškog“

3.3.3. RAZIYYINA DETRONIZACIJA I SMRT

Raziyyina sve veća samopouzdanost i imenovanje ne-turkijskih ljudi na visoke pozicije izazivalo je veliko negodovanje među turkijskim plemstvom. Vrlo važna ličnost povezana s Raziyyom bio je Jamal-ud-din Yaqut. On je bio abesinskog podrijetla i zbog njegova brzog uspona na visok položaj u vladajućoj hijerarhiji, turkijski su časnici bili veoma nezadovoljni (Nizami 1992:240). Jamal-ud-din Yaqut bio je čuvar i upravitelj konjske staje i navodi se da postoji mogućnost da je bio u tajnoj vezi s Raziyyom te da je to mogao biti jedan od okidača pobune

¹³ <https://feminisminindia.com/2017/03/17/razia-sultan-essay/>

turkijskoga plemstva protiv Raziyye. Fatima Mernissi u svojoj knjizi *Zaboravljene kraljice Islama* (1997) razmatra ovu opciju i tvrdi da se Raziyya zaljubila u svog roba Yaquta, ako uzmemo u obzir njegov brzi uspon na dvoru. Njezini su neprijatelji pomno pratili njihov odnos i svjedočili da je ovaj rob pomogao Raziyyi da uzjaše konja stavljajući joj ruke ispod pazuha i podignuvši ju na konja. Takva gesta i takav fizički kontakt između vladara i inferiornog roba smatran je neprimjerenim i što su se više širile glasine o aferi između njih dvoje, Raziyyino je ime bivalo sve više ukaljano. Druge teorije i dalje iznose standardno tumačenje da je među tradicionalnim konzervativnijim muslimanskim učenjacima i njihovim pristašama uvijek postojala averzija prema ženskome vladaru. Konzervativna je struja na delhijskome dvoru preferirala muškog vladara i spremno prikupljala podršku za svoj plan o micanju Raziyye s trona nakon nepune tri godine vladanja.¹⁴

Prema Habibullahu (1940:767) budući da je Delhi čvrsto stajao iza Raziyye, bilo je potrebno da ju zavjerenici izmame iz grada, a to se moglo ostvariti podizanjem pobune u nekoj udaljenijoj provinciji. To se i dogodilo 1239. godine kada se Malik Kabir Khan iz Lahorea pobunio i strateški upao u plan da se Raziyyu izmami van iz glavnoga grada. Ona je krenula protiv njega i gonila ga je sve do granica Sodhre (današnji Pakistan), koje je graničilo s područjem pod vlašću Mongola. Ona je to htjela iskoristiti, s obzirom na to da kao ni Malik Kabir nije htjela sukobe s Mongolima. Zato se Malik Kabir Khan morao predati i pokoriti se Raziyyinoj vlasti, čime je Raziyya uspješno ugušila prvi dio plana da ju se svrgne s trona. No ipak, Raziyya je bila popustljiva; oduzela mu je poziciju *iqte* od Lahorea da bi mu dodijelila *iqtu* od Multana, koju je Iltutmiš bio dodijelio Ikhtiyar-ud-dinu Qaraqašu Khanu Aitiginu (Nizami 1992: 240-241). Aitiginu, turkijskomu robu koji je bio pod Iltutmišovom zaštitom, Raziyya je pozvala na svoj dvor u Delhiju i dala mu poziciju Amir-i Hajiba.¹⁵ Drugom Iltutmišovu turkijskom robu Ikhtiyar-ud-dinu Altuniyi dala je položaj *iqte* od Barana, a zatim i *iqtu* od Tabarhinda. Međutim, taj je potez bio pogrešan jer su ova dva časnika iskoristili situaciju i urotili se zajedno s drugim turkijskim časnicima protiv Raziyye, dok je bila u pohodu na Lahore (Nizami 1992:241). To je bio drugi pokušaj svrgnuća Raziyye s trona i to svega dva tjedna kasnije, što joj nije dalo vremena da poduzme daljnje korake kako bi učvrstila svoju poziciju. Malik Altuniya bio je povezan

¹⁴ <https://www.medievalists.net/2018/11/sultana-raziya-delhi/>

¹⁵ Službenik velikog prestiža koji je nadzirao sve dvorske ceremonije, regulirao protokol i kontrolirao kontakte između vladara i njegovih podanika.

savezništvom s Amir-i Hajibom Malikom Aitiginom, koji je primao tajne informacije koje bi im olakšale pobunu. (Habibullah 1940:767).

Odlučna da slomi novonastalu pobunu, odmah je krenula sa svim raspoloživim snagama, a to je bilo upravo ono što su zavjerenici htjeli. Po dolasku u Tabarhind najprije su iskalili svoj bijes prema Yaqutu koji je ubijen, a potom su zarobili Raziyyu i stavili je pod Altuniyin nadzor. Time je pobunjenicima bilo lako nastaviti sa svojim planom postavljanja Bahram Šaha na prijestolje. Iz zatvora u kojem je bila zatvorena Raziyya u Tabarhindu, današnji grad Bathinda u Panjabu, bilo je dovoljno da dođe obavijest kako je vladarica zarobljena kako bi se novi vladar mogao proglasiti u Delhiju. Nakon što su tako osigurali svoju pobjedu i dogovorili daljnje Raziyyino zarobljeništvo, časnici su se vratili u glavni grad kako bi sudjelovali u krunidbi njezina brata Bahrama Šaha za sultana i došli na nove, bolje položaje koji su im zajamčeni u dogovoru s njim (Habibullah 1940:768).

Altuniya je svakako imao razloga očekivati značajnu nagradu za svoje usluge i poslušnost prema ostalim turkijskim plemstvom, u obliku položaja na dvoru koji su se počeli dijeliti. Pa je tako strpljivo čekao da se nova vladavina učvrsti, i da njegov prijatelj i saveznik Aitigin stupi na dužnost kao Naib-i-Mamlikat.¹⁶ No ubojstvo Aitigina tri mjeseca kasnije uništilo je njegove izgleda da će dobiti promaknuće. Nepopularnost Bahram Šaha zbog Aitiginova ubojstva je sve više rasla i gubio je podršku svojih saveznika, od kojih su mnogi još uvijek bili naklonjeni Raziyyi. To je upravo ono što je njoj odgovaralo, vratiti svoju vlast i sačuvati naklonost svojih saveznika i stanovnika Delhija. Konačna odluka da pokuša vratiti prijestolje učinjena je u savezu sa Altuniyom, s kojim je dogovorila ženidbu. Takav dogovor nije samo učvrstilo savez, već je i Altuniyi dao pravo na prijestolje (Habibullah 1940: 768-769). Dvojica njegovih bivših suradnika, Malik Qaraqas i Malik Salari, također su im se pridružili kod Tabarhinda iz moguće sličnih razloga. Putem je Altuniya prikupio dodatne vojne snage i krenuo skupa s Raziyyom na Delhi (Nizami 1992:242).

Međutim njihove trupe nisu bile dorasle Bahram Šahovoj vojsci i već su prije granice grada Delhija bili pobijeđeni, a prilikom povlačenja u mjesto iz kojeg su krenuli, Tabarhind, vojska ih je napustila te su oboje ubijeni u blizini mjesta Kaithal, gdje su ih lokalni mještani i pljačkaši uhvatili kako odmaraju ispod drveta.

¹⁶ Najviši čin za časnika.

3.3.4. TEORIJE O TRI GROBA

Do danas je posljednje počivalište Raziyye ostalo nepoznato, bez arheoloških ili dokumentarnih dokaza. Mjesto njezina groba moglo bi biti u Kaithalu u Haryani, Delhiju ili manje vjerojatno u Tonku u Rajasthanu. No njezino nasljeđe izdržalo je test vremena, žene su kroz povijest zazivale njezino ime u svojim tekstovima i u folkloru, šireći njezinu priču po dalekim zemljama.¹⁷

Prva teorija o počivalištu Raziyyinu govori da je grobnicu napravio njezin brat Bahram Šah, nakon njene smrti u Kaithalu. Grob je lociran u blizini *Vrata Delhija* u dijelu starog Delhija pod nazivom Mohalla Bulbuli Khana (slika 1). Uz mogući grob Raziyyin nalazi se još jedan grob, koji se pripisuje njezinoj mlađoj sestri Šaziji. Usmena predaja kaže da je drugi grob pripada njezinu tadašnjem mužu Altuniyi.¹⁸

Raziyya je bila sljedbenica sufijskoga sveca Šaha Turkamana Biyabanija, koji je obitavao na mjestu *Vrata Delhija*, gdje je također u blizini nalazi i njegov grob koji se u sufijskoj tradiciji štuje kao svetište. Najčvršći dokaz da se ovdje nalazi grob dolazi iz kronike napisane u 14. stoljeću pod nazivom *Tarikh-i Firoz Šahi* u kojoj se spominje da se grad Firoz Šah Tughluqa sastojao od osamnaest sela koji je uključivao i grobnicu Sultana Raziyye. Budući se da se iz povijesnih izvora zna da je njegov grad obuhvaćao područje oko današnjih *Vrata Delhija*, to pokazuje da se najranije u vrijeme Firoza Šaha Tughluqa vjerovalo da je mjesto njene grobnice na području tughlučkoga Delhija. Od 19. stoljeća povjesničari spominju isto mjesto kao Raziyyinu grobnicu, a Archeological Survey of India ističe to kao najrelevantnije mjesto.¹⁹

¹⁷ <https://artsandculture.google.com/story/LwXhtQqBcBO7KA>

¹⁸ <https://www.ummid.com/news/2018/January/20.01.2018/razia-sultan-the-only-impress-of-india.html>

¹⁹ <https://www.facebook.com/citytales.india>

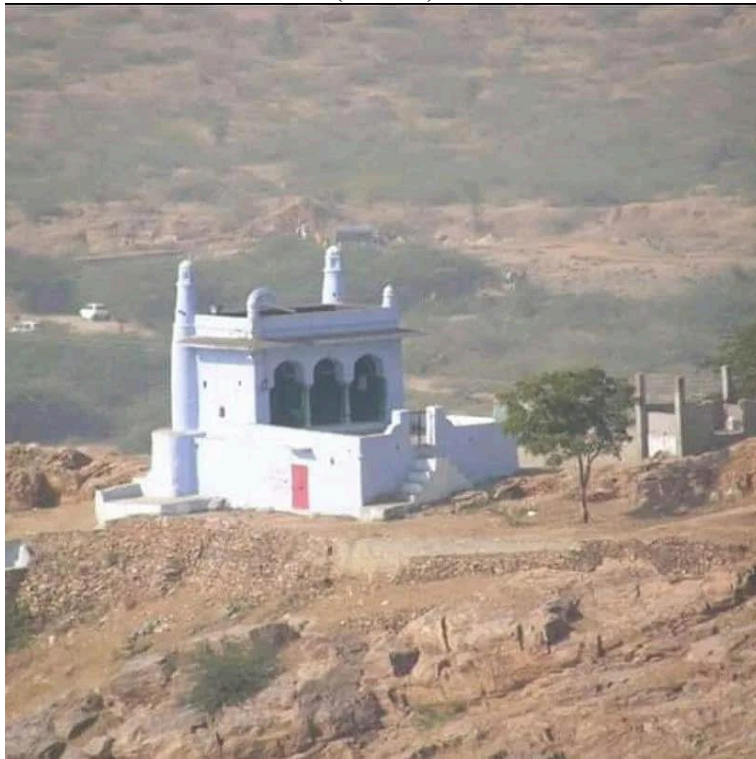
(slika 1)

Druga teorija o počivalištu Raziyyinu leži na samom mjestu sukoba s njenim bratom Bahramom Šahom, u gradu Kaithalu. Ova teorija proizlazi iz vjerovanja da je Raziyya pokopana na mjestu gdje je umrla, jer uostalom kada je umrla, nije imala ni saveznika ni rođaka na svojoj strani, a i za njezinu još živuću braću ona je bila neprijatelj. Prema toj teoriji nikome nije bilo toliko stalo do nje da bi joj tijelo premjestio i pokopao u Delhiju. Po lokalnom je vjerovanju na njenu grobu sagrađeno malo svetište koje su posjećivali hodočasnici. Muhammad Qasim Ferišta u svojoj knjizi Tarikh-i Ferišta, iz 16. stoljeća, spominje grobnicu Raziyye u Kaithalu (slika 2). Međutim, kako je ova usmena predaja prenesena iz Ferišta svjedočenja, koji je živio tri stoljeća nakon Raziyye i bez potvrđenih dokaza o tome, ne smatra se osobito uvjerljivom. Danas se na tom mjestu nalazi ruševna grobnica, na rubu današnjeg grada Kaithala. Njezino stanje danas je ruševno sa nekoliko zidova i mihrabom. S obzirom na to da je priča preuzeta iz lokalnih vjerovanja, danas se ona može pronaći i na turističkim stranicama indijske savezne države Haryane u kojoj se nalazi grad Kaithal.²⁰

²⁰ <https://www.facebook.com/citytales.india>

(slika 2)

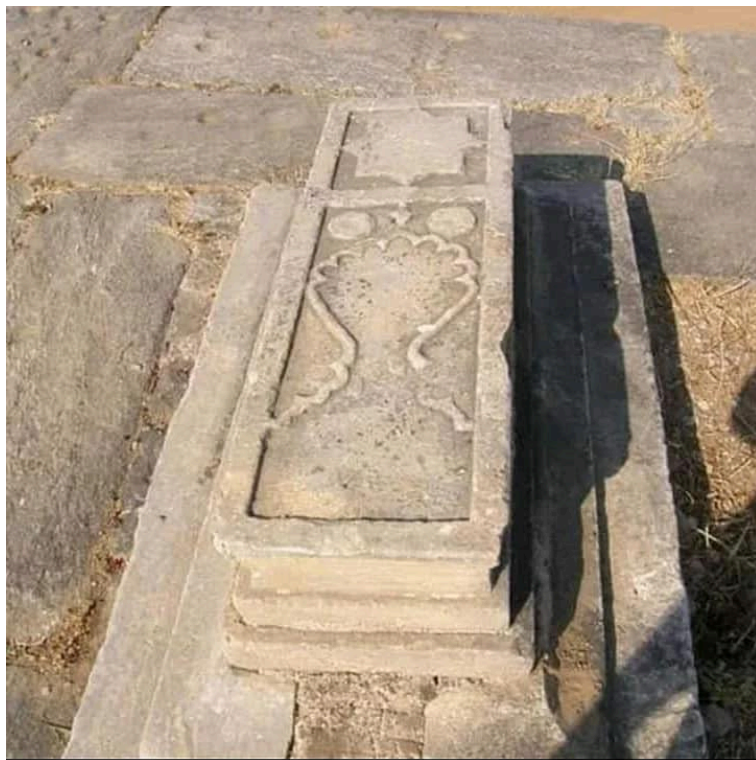
(slika 3)

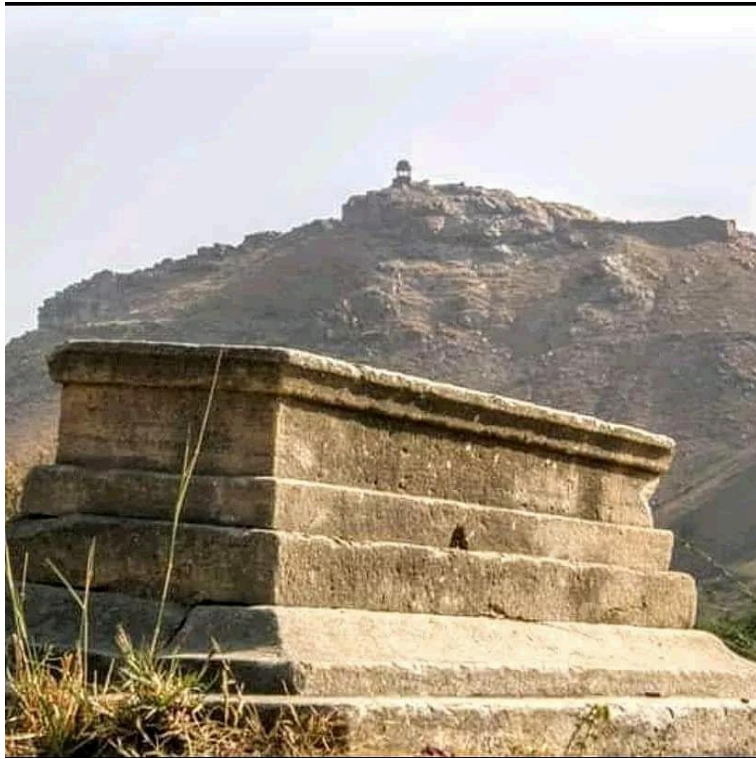
Treća teorija o počivalištu Raziyyinu zapravo uopće nema temelja u izvorima, već svoje temelje crpi iz usmene predaje i lokalnih vjerovanja u Tonku u Rajasthanu. Rečeno je da je na tom području bio vojni tabor sultana Iltutmisha tijekom njegovih pohoda u Ranathambhoreu 1226. godine. Na tom mjestu postoji džamija poznata kao *Iltutmish ki Masjid* (vidi sliku 3), kao i drugi spomenici koji nose imena *Raziyya ka Mahal*, *Raziyya ka Takht* i *Raziyya ki Chattri* (vidi sliku 4). Vjeruje se da Raziyya zapravo nije umrla u žaru borbe u Kaithalu, već je uspjela pobjeći i sigurnost pronašla u Tonku, gdje ju je progonila Bahram Šahova vojska. Tamo je na kraju ubijena i pokopana mjesec dana poslije okršaja u Kaithalu. Grob (vidi slike 5 i 6) za koji se vjeruje da pripada sultanu Raziyyi stoji pod zaštitom lokalnih mještana, ali ne nalazimo spomena o tome ni u jednom pisanom izvoru koji su nam dostupni.²¹

²¹ <https://www.facebook.com/citytales.india>

(slika 4 – gore, slika 5 - dolje)

(slika 6)

4. ZAKLJUČAK

Raziyya Sultan osim što je svojom vladavinom bila jedna od značajnijih vladara ranoga Delhijskoga sultanata, također ima i posebnu važnost jer je bila jedina ženska vladarica, a bila je i jedna od rijetkih žena koja je uspjela doći na vlast u muškom dominantnom društvu srednjovjekovne Indije. Kao vladarica, Raziyya je bila poznata po svojoj hrabrosti, mudrosti i sposobnosti da vodi svoj narod kroz turbulentna vremena. Njena vladavina predstavlja značajan primjer emancipacije žena i dokaz da su žene itekako sposobne za upravljanje državom i vođenje ratova. Raziyya je uspješno upravljala sultanatom i donosila presudne političke odluke, što je doprinijelo stabilnosti i razvoju Delhijskoga sultanata.

Pričanjem o ženama poput Raziyye Sultan važno je za promicanje jednakosti spolova i ohrabrivanje žena da se bave politikom i javnim životom. Žene su često marginalizirane u povijesnim pričama i ignorirane kao važni sudionici u događajima koji su oblikovali svijet u kojem živimo. Stoga je važno istaknuti njihov doprinos i prikazati ih kao inspiraciju i primjer žena u povijesti te pisanja biografija značajnijih žena.

Žene na vlasti su i danas manjina, a njihova prisutnost u politici i društvu važna je za postizanje rodne ravnopravnosti. Primjer Raziyye Sultan pokazuje nam da žene mogu uspješno voditi državu i da je potrebno podržati i poticati žene u politici i povećati njihovu zastupljenost u vlasti.

Zaključno smatram da Raziyya Sultan predstavlja jedinstvenu i inspirativnu priču o ženi koja je uspjela preuzeti vlast u muškome društvu, njezina vladavina i život podsjetnik su na važnost žena u povijesti, te nam daju nadu da će žene na vlasti postati sve brojnije i utjecajnije u budućnosti. Prkosila je normama oblačenja i predstavljala se kao sultan, što je bio znak da želi biti poštovana kao vladar, a ne samo kao žena. Kada bi priča o Raziyyi imala dodatak raspleta da je imala djecu, svoje nasljednike, to bi moglo dovesti do stvaranja daljnje ili možda nove dinastije i nastavka njezine tradicije vladanja. Međutim, ne treba zanemariti i činjenicu da bi se time i njezina sposobnost kao vladarice mogla dovesti u pitanje ako bi bila usmjerena na brigu o djeci, što bi narod moglo povesti u smjeru je li Raziyya sposobna donositi odluke i voditi sultanat.

Uključivanjem žena u povijesne narative i njihovo priznavanje za doprinose važno je za promicanje ravnopravnosti i osnaživanje žena u današnjem društvu, zato smatram da je vrlo bitno pisati o ženama iz povijesti, iako su učinile malo iz perspektive prikaza raznih povjesničara, ali

takve priče upravo nam pokazuju da se negdje netko ipak borio za svoje pravo i pokušao otisnuti svoj trag prema budućnosti.

Krenimo od toga da se Raziyya morala suprotstaviti tradicionalnom rodnom identitetu i predstavljala kao muškarac, kao sultan, kako bi se predstavila kao legitimni sultan. Koristila je mušku odjeću, jahala slonove, održavala klanjanje i očekivala je od ljudi da je oslovljavaju muškom titulom. Veoma kontroverzno u to vrijeme, ali Raziyya je znala da mora učiniti sve što bi joj održalo status i moć. Iako je bila kritizirana zbog načina života i ponašanja, njezina hrabrost i odlučnost su je u konačnici učinili uspješnom vladaricom. Iz nekih izvora o intimnijem životu Raziyye da se zaključiti kako ju je pred kraj vladavine zapravo najviše koštala odluka da se uda za čovjeka koji se nije svidio narodu i nije odgovarao statusu da upravlja zajedno s Raziyyom, što može reći da iako je Raziyya uspjela održavati svoju vlast i odlučivati za sebe, ipak je velikim dijelom njen narod odlučivao za nju. Na samom kraju su se njezine pristaše okrenule protiv nje, iako je okupljala oko sebe nadarene i sposobne ljude bez obzira na njihovu klasu i rod, kako bi imala širok spektar ljudi i učinila svoju vladavinu uspješnijom.

Njezin suverenitet također je bio važan za žene u Indiji i drugdje u svijetu, jer je dokazao da žene mogu uspješno upravljati i voditi zemlju, a ne samo biti supruge i majke.

5. LITERATURA

Ahmed, Fouzia Farooq (2016.) *Muslim rule in Medieval India: Power and religion in the Delhi Sultanate*. I. B. Tauris.

Barani, Zia ud Din, Shams-i-Siraj, Afif (izd. i prijev.) Elliot, Henry Miers; Dowson, John (2006.) *Tarik-i-Firoz Shahi*, Sang-e-Meel Publications.

Biran, Michal (2005.) *The Qara Khitai Empire in Eurasian History: Between China and the Islamic World*. Cambridge University Press.

Biran, Michal (2005.) The Qara Khitai. *Online Publications*, str. 6-9.

Brijbhushan, Jamila (1990.) *Sultan Raziya: Her Life and Times: A Reappraisal*. Daryaganj: Manohar Publications.

Doniger, Wendy (2021.) *Winged Stallions and Wicked Mares: Horses in Indian Myth and History*. University of Virginia Press.

Gabbay, Alyssa (2011.) In Reality a man: Sultan Iltutmish, His Daughter, Raziya and gender Ambiguity in Thirteenth Century Northern India. *Journal of Persianate Studies*, Vol. 4, No. 1, str. 45–63.

Habibullah, Abu Muhammed (1940.) Sulṭānah Rāziah. *The Indian Historical Quarterly* 16, No. 4., str. 750–772.

Haeri, Shahla (2020.) *The Unforgettable Queens of Islam: Succession, Authority, Gender*. Cambridge University Press.

Hotchkiss, Valerie R. (1996.) *Clothes Make the Man: Female Cross Dressing in Medieval Europe*. New York: Routledge.

Jackson, Peter (1990.) The Mamluk Institution in Early Muslim India. *Journal of the Royal Asiatic Society*.

Jackson, Peter (1999.) *The Delhi Sultanate: A Political and Military History*. Cambridge University Press.

Kulke, Herman, Rothermund, Dietmar (2016.) *A History of India, 6th edition*, Routledge, 2016.

Kumar, Sunil (2007.) *The Emergence of the Delhi Sultanate: 1192 – 1286*. Permanent Black

Mernissi, Fatima (1997.) *The Forgotten Queens of Islam*. University of Minnesota Press.

Nizami, Khaliq Ahmad (1992.) *A Comprehensive History of India: The Delhi Sultanate - A.D. 1206 – 1526, Vol. 5, 2nd edition*, People's Publishing House.

Umair, Mirza (2006.) *Tabaqat I Nasiri*, Housebooks.

Woodacre, Elena (2018.) *A Companion to Global Queenship*, ARC Humanities Press, Leeds.

Wright, Nelson H. (1907.) *Catalogue of the Coins of the Indian Museum, Calcutta 2*, Oxford University Press.

Wright, Nelson H. (1936.) *The Coinage and Metrology of the Sultans of Delhi*, Oxford University Press, str. 331-335.

INTERNETSKI IZVORI:

Sultana Raziya of Delhi: Pillar of Women and Queen of the Eras

<https://www.medievalists.net/2018/11/sultana-raziya-delhi/> (Pristupljeno 26.03.2023.)

Razia Sultan: The First and Last Woman Ruler of Delhi Sultanate

<https://feminisminindia.com/2017/03/17/razia-sultan-essay/> (Pristupljeno 26.03.2023.)

Razia Sultana: The first woman Sultanate of India

<https://artsandculture.google.com/story/LwXhtQqBcBO7KA> (Pristupljeno 26.03.2023.)

The only Empress of India Razia Sultan was a symbol of feminist power in South Asia

<https://www.ummid.com/news/2018/January/20.01.2018/razia-sultan-the-only-impress-of-india.html> (Pristupljeno 26.03.2023.)

City Tales <https://www.facebook.com/citytales.india> (Pristupljeno 26.03.2023.)

Delhi Sultanate, Muslim kingdom, India <https://www.britannica.com/place/Delhi-sultanate>
(Pristupljeno 26.03.2023.)

From Delhi with love: The forgotten voice of Nizamuddin Auliya

<https://www.middleeasteye.net/fr/node/57111> (Pristupljeno 26.03.2023.)

Minhaj-i-Siraj Juzjani https://www.indianetzone.com/64/minhaj_alsiraj_juzjani.htm

(Pristupljeno 26.03.2023.)

Ulama <https://www.britannica.com/topic/ulama> (Pristupljeno 26.03.2023.)

Emir <https://en.wikipedia.org/wiki/Emir> (Pristupljeno 26.03.2023.)

Sayyid <https://www.britannica.com/topic/sayyid> (Pristupljeno 26.03.2023.)

6. POPIS ILUSTRACIJA

Slike 1 – 6 preuzete su sa *facebook* stranice *CITY TALES* kao osobnog i putnog bloga autora Rameena Khana uz javni opis stranice:

City Tales is a passion project to document the valuable cultural heritage of historic cities of India from cuisine to architecture to art and craft. The focus is not only on traditional heritage centers but also heritage of small towns of India.

1. Mohalla Bulbuli Khana.....	24
2. Grobnica i svetište u Kaithalu.....	25
3. Iltutmish ki Masjid.....	26
4. Raziyya ka Mahal/Raziyya ka Takht/Raziyya ki Chattri.....	27
5. i 6. Grob u Tonku.....	27-28